

lende denkbeelden aan de Verlichting ontleend, zal moeten losmaken", en „ook wel van uitsluitend negentiende-eeuwsche gedachten". Alsof dat niet beteekende een algeheele vernieuwing van het fundamenteel, en de oprichting ook van een gansch ander gebouw!

Trouwens de Sneeker predikant erkent ten volle dat kerk en socialisme „niet een blijvend verbond met elkaar kunnen sluiten". Het socialisme niet, „omdat het zich niet aan een bepaalde levens- en wereldbeschouwing" (dus ook niet aan die van den Bijbel) „kan binden. Het kan ook niet op een niet-godsdienselijke beschouwing gefundeerd worden". De kerk niet, „omdat zij zich het recht moet voorbehouden, van het Evangelie uit elke levensuiting onder critiek te stellen". Volkomen juist. Maar dan vervalt ook de opmerking, die Dr de Vos geeft, dat „kerk en socialisme elkander wel in veel opzichten als bondgenooten beschouwen en behandelen kunnen".

Dat geldt vooral voor een „zedelijk socialisme", dat „uit zeer diepe bronnen leeft", maar niet (zooals hier bedoeld wordt) uit die van het Evangelie.

Dr de Vos poogt nog de mogelijkheid en de wenschelijkheid van zulk een „bondgenootschap" aan te toonen.

Herinneren we ons hoe pas Rosenberg aan de Kerk „toestond" alleen over het „hiernamaals" te spreken tot menschen, die er behoefte aan hadden?

Wat kan, vraagt Dr de Vos, de kerk beteekenen voor het socialisme? „Zij kan", antwoordt hij, „om te beginnen, er opmerkzaam op maken, dat er een groot gebied van het leven is, dat buiten het socialisme valt. Wanneer iemand staat bij een smartelijk ziekbed of bij het graf van iemand die hem zeer lief was, wanneer de raadselen van het leven hem benauwen of schuld hem drukt, dan baat", luidt het antwoord verder, „hem het socialisme weinig. Dan heeft echter de kerk nog wel een woord te spreken, en het is goed, dat zij tijdig den socialist doet beseffen, dat ook hij in deze omstandigheden zal komen".

We denken er niet aan om beide uitspraken met elkaar gelijk te stellen. Dr de Vos laat duidelijk uitkomen, dat hij een andere opvatting van de taak der kerk heeft dan Rosenberg.

Maar het gevaar, dat de door hem gekozen formuleering in den zin, die menschen als Rosenberg daaraan geven, uitgelegd wordt, is in hooge mate aanwezig. Vooral bij een socialisme, dat uit gansch andere beginselen dan die van het Evangelie leeft.

Het is in strijd met de Christelijke religie, dat „de kerk" alleen of vooral aan het ziekbed of bij het graf wat te zeggen heeft. Zij wil krachtens haar roeping „tijdig", d.w.z. vanaf het eerste oogenblik van het leven, tot den mensch met haar boodschap komen, en ieder oogenblik van het leven, en bij iedere handeling. Slechts wanneer die roeping erkend wordt, zal „de kerk", de „bron van kracht" voor den socialist zijn, welke ook hij, zooals Dr de Vos erkent, niet ontberen kan.

A.

B. t. B.

VROUWENVRAGEN

Van Protest en Manifest

I.

„Maar het huis... dat is toch te allen tijde van de huisvrouw geweest?"

Met deze woorden begint Mevrouw Van Hille-Gaerthé haar nieuwste boek „Huis en Hof". Het is een simpele vraag, die als antwoord niets dan een eenvoudig instemmend „ja" verwacht. Maar niet alle menschen geven dit verwachte „ja" tot antwoord, er gaat op dit moment zelfs een golf van protest door ons goede vaderland tegen een zoo axiomatische vooronderstelling, als dat de plaats van de huisvrouw in haar eigen huis en gezin zou zijn.

Er is een minister — Romme is zijn reeds beruchte naam — die even simpel over de taak en de plaats van de huisvrouw dacht als Mevrouw Van Hille-Gaerthé in haar vraag. En zoo kwam deze minister er toe een voor-ontwerp van wet samen te stellen, dat van het oeroude en deugdzame principe uitgaat: de vrouw behoort in haar huis.

En nu is Nederland in last. Het ontwerp zelf is nog maar bij den Hoogen Raad van Arbeid om dat College er advies over uit te laten brengen — het is dus aan de beoordeeling der Tweede Kamer nog lang niet toe — maar het aantal adviseurs buiten dit lichaam, die nu reeds bij voorbaat niets beters weten dan zulk een onmogelijk, roomsch riekend wetsvoorstel maar zoo gauw mogelijk door den afhaaldienst voor oud papier te laten wegruimen, is legio. Men kan geen blad opnemen of een protest-artikel uit z'n grieven. De liberale dagbladen worden gebombardeerd met ingezonden stukken over deze materie, teekenaars probeeren hun fantasie er op en de uitdrukking van de „Haagsche Post": „Romme zet de klok terug" is

bijna tot een slagzin geworden. Duizenden dames gaan met een felheid, waaraan onze veel besproken kerkelijke polemieken nog in lange na niet toekomen, dit wetsontwerp te lijf. Zij plaatsen, gelijk zakenmensen, week aan week hun advertenties om adhesie voor haar streven; zij verzenden gratis brochures aan wie zich daarvoor interesseert; aan hun manifest, van enkele bladzijden lengte, reeds door meer dan twintig verenigingen onderteekend, wordt zoo veel mogelijk publiciteit gegeven. En toen als machtigste demonstratie een protestvergadering werd georganiseerd in het Concertgebouw, puilden de groote zaal uit en moesten vele honderden, zonder toegelaten te kunnen worden, weer terugkeeren naar haar huis.

Alleen in onze eigen gereformeerde en anti-revolutionaire pers is het tot nu toe opmerkelijk stil. Heeft men daar weinig of geen belangstelling voor deze kwestie? Ik weet het niet. Het zou natuurlijk kunnen zijn, dat het rumoer enkel aan de linkerzijde was en dat wij in ons christelijk kamp allemaal het met het voorstel-Romme roerend eens waren. Maar dat is toch in werkelijkheid allerminst het geval. Op de protestvergadering in het Concertgebouw sprak ook een dame namens de christelijke vrouwen, en de Vereeniging van Academisch gevormde Christenvrouwen heeft zich unaniem bij de protestactie aangesloten en het uitgevaardigde Manifest (waarover later uitvoeriger) mee onderteekend.

Dit alles dringt ons dus wel om serieus het voorstel-Romme te bekijken en onze houding er tegenover te bepalen.

Want wat heeft dan die minister toch gedaan, dat hij zoo veel dames — en zelfs heeren mee — in het geweer roept? Is het dan heusch zoo erg, wat hij wil?

Och neen, toch niet. De minister heeft niets anders gedaan dan een tweeden stap zetten op den weg, waar een vroegere regeering reeds den eersten gezet had, toen zij bepaalde, dat elke ambtenares, die huwde, haar eervol ontslag zou krijgen, omdat zij met haar huwelijk overging tot een anderen staat des levens en daardoor een taak op zich nam, die bij goede vervulling niet te combineeren zou zijn met een betrekking buitenshuis.

Wij allen — de ultra-feministen misschien uitgezonderd — vinden dit principe zoo gezond, dat zulk een ontslag-bij-huwelijk als vanzelfsprekend wordt aanvaard.

En nu heeft minister Romme in z'n nieuwe wetsontwerp niets anders gedaan dan de consequentie van dit standpunt aanvaarden en wil hij voortaan niet meer alleen voor de rechtstreeks in regeeringsdienst werkende dames als onderwijzeressen, ambtenaressen e.d., maar voor alle vrouwelijke werkkrachten, waar de Regeering krachtens haar sociale bemoeiingen mee in aanraking komt, dit principe, dat de gehuwde vrouw haar levenstaak in het gezin heeft, en dus niet meer in het bedrijfsleven thuisloos, doorvoeren. En zoo zou er dan een wettelijke regeling moeten komen, die aan gehuwde vrouwen verbiedt naast haar gezinstaat een betrekking te hebben in een winkel, in een bedrijf, op een fabriek of kantoor.

Het beginsel, dat aan het wetsvoorstel-Romme ten grondslag ligt, is zoo eenvoudig, dat men het in het practische leven — gelukkig! — nog algemeen aanvaardt, óók daar waar men overigens van een Bijbel en bijbelsche beginselen weinig meer weten wil.

Want wat komt er terecht van het fifty-fifty-huwelijk, waarin man en vrouw elk voor de helft van het gezinsinkomen zorgen? 's Morgens stappen ze samen de deur uit. Dat is gezellig. 's Avonds komen ze samen — moe — de deur weer binnen. Dat lijkt gezellig. Maar de uren, die daartusschen liggen, waarin ieder z'n eigen werk, absoluut los van den ander, moest verrichten, waren die „gezellig" en bevorderlijk voor de levensseenheid van die twee? Welneen, die lange uren, elken dag weer, waren slechts uitdrukking van het fifty-fifty, en heelemaal niet van het heerlijke, levensverrukkende, innig bindende „wij samen". En dan dat thuiskomen en de avonden. In het gunstigste geval staat de maaltijd op tafel te wachten, maar hoe dikwijls moet ook niet de vrouw na de reeds verrichte dagtaak buitenshuis de huishoudjas aanschieten, gewapend met een speciaal voor haar geschreven kookboek: „Honderd menu's van een half uur" een haastigen maaltijd fabrieken, tafeldrekken en opdoen, terwijl de man, het fifty-fifty-principe, dat dan toch ook logisch voor de huishoudelijke lasten gelden moest, heelemaal vergeet achter een krantje in een fauteuil bij den haard en pruttelig wordt „omdat het eten weer zoo laat is en hij vanavond nog uit wou ook". Moe, en afgetoed, in plaats van met een blij en opgewekt gezicht, zit de vrouw tegenover haar man straks aan tafel. Heel den dag hebben ze gehunkerd naar dit oogenblik van samenzijn, de eenige manifestatie van hun gezinsseenheid, en nu het er is, hangt er een vale ingezonkenheid in de kamer.

Neen, dit is geen sfeer, waarin het geluk kan bloeien, waarin twee menschen hun diepe levensseenheid kunnen beleven, dit is geen plaats, waaraan een vrouw die bijzondere sfeer kan geven van het eigen gezin als een wijkplaats vol rust en vrede. Hier heerscht slechts de belangengemeenschap. En aan wie zal men het wijten, wanneer

reeds na enkele korte maanden de teleurstelling zoo diep ingevreten heeft, dat men zachtjes en na enkele jaren reeds luidop het woord „echtscheiding" spreekt?

En wat, wanneer de huwelijksseenheid van dit fifty-fifty-huwelijk zich manifesteert in het groeiende, nieuwe leven, dat de moeder draagt in haar schoot? Dan maakt men den mooiste, verwachtingsvolsten tijd tot één van groote moeite. En weer is het de vrouw, die den zwaarsten, verreweg den zwaarsten last moet dragen. Haar werk buitenshuis en haar komend moederschap verdragen zich niet met elkander. En ze zullen zich nooit met elkaar verdragen, ook niet, als de verwachting vervulling gevonden is. Want wie zorgt voor het kindje, wie voedt het, wie baadt het, wie leert het de eerste woordjes stamelen, wie begeleidt z'n eerste stapjes, wie brengt het op dien eersten, gewichtigen schooldag, wie geeft acht op z'n kwajongensstreken, wie controleert de muzieklessen, en het huiswerk van school, wie wiedt het onkruid uit den karaktertuin, wie wijdt het kind met liefdevolle hand in de vele geheimen van het leven, wie spreekt over den Heiland der wereld, die ook een Heiland der kinderen is? Dit alles en nog veel, veel meer is het werk van de moeder en zij zal het niet kunnen doen, als zij den heelen dag van huis moet zijn. Telkens zal ze een grendel voor haar hart moeten strijken, als zeer natuurlijke moederverlangens naar buiten willen komen. „Mag niet. Kan niet. Ik moet naar m'n kantoor, naar de fabriek. Daar wacht mijn werk en niet hier".

In het fifty-fifty-huwelijk — of het nu het gezin van den fabrieksarbeider of dat van den beter gekleeden kantoorman betreft — komen ze allemaal tekort: de man, de moeder, het kind.

En daarom kunnen we niet anders dan het wetsontwerp-Romme, dat daaraan een einde wil maken, van harte toejuichen.

Het principe, dat aan dit ontwerp ten grondslag ligt, heeft onze volle instemming.

Ondanks alle protest, dat er tegen aangeheven wordt.

Doch over dat protest een volgende maal.

W. CREMER-DE VRIES.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Uit een statistiek.

Het is altijd een genot, zoo in het begin van het jaar, eens te snuffelen in den Unie-Almanak, het Jaarboekje voor het Christelijk Onderwijs in Nederland en O. G. Al heel gauw kijkt men dan eens naar de samenvatting van het geheel. Daaruit blijkt, dat het aantal scholen waar Christelijk onderwijs wordt gegeven, in den loop van 1937 met 6 is verminderd, terwijl het aantal leerlingen in totaal vermeerderde met 3021. Er kon worden geconstateerd, dat 329268 kinderen onze Christelijke scholen bezoeken. Het stemt tot dankbaarheid, dat dit getal nog steeds toeneemt, al is het, dat hier en daar een school door de concentratie-maatregelen moest worden gesloten.

Opmerkelijk is ook, dat in den loop van 1937 het aantal onderwijzers met 46 vermeerderde, terwijl dat der onderwijzeressen met 104 verminderde, zoodat het totaal aantal leerkrachten met 48 verminderde. Meer kinderen, minder onderwijskrachten, ieder begrijpt, dat zoo iets niet goed gaat. Nu komen evenwel de kweekelingen met akte uitkomst bieden. Het aantal van deze leerkrachten vermeerderde in een jaar tijds met 386. In onze 2136 scholen dienen nu reeds 2449 kweekelingen met akte, dat is per school meer dan één. En wie weet, dat de organisatie van menige school in de war zou loopen zonder die kweekelingen, gevoelt, dat ons schoolwezen wel wat verplicht is aan deze jongelui en dat hun belangen ook bij den voortduur aan onze schoolverenigingen moeten worden aanbevolen.

Dezen keer trof mij ook, dat, hoewel langzaam, toch ook andere takken van Christelijk Onderwijs vorderen. Zoo hebben we 2 Landbouwscholen (Ambt-Hardenberg en Haarlemmermeer). Verder 19 Chr. Lagere Landbouwscholen en 2 Tuinbouwscholen (Berlikum en Broek op Langendijk). Ook reeds 3 Landbouwhuishoudscholen, waar hoerendochters en andere plattelandsmeisjes en -vrouwen onderwijs ontvangen in koken, waschbehandeling, voedingsleer, warenkennis, naaien en verstellen, melkbehandeling, verzorging van het pluimvee en jongvee, het kweken van groenten, fruit, bloemen en kamerplanten (Aalten, Ede, Stad-Hardenberg).

Menigeen zal ook niet vermoeden, dat we 31 Christelijke Nijverheids-Onderwijsscholen hebben. En als men wil weten, hoe deze scholen op prijs worden gesteld, lette men eens op het aantal leerlingen van sommige: Rotterdam één van 678 en één van 472, Den Haag één van 660 en één van 600, Amsterdam vijf respectievelijk met 95, 50, 260, 475 en 415, Groningen 475, Haarlem 473, Zetten 381, Delft 349 enz. Als men nu weet, hoe

moelijk de... omdat de b... zakelijkheid... terrein de... met strijd...

De Heere... Onderwijs... beginsel... Gr.

De vorige... dent te Pri... nerie aldaa... was natuu... namen geer... en Brunner...

Sedert... Brunner zi... nomen. Da... te zien of h...

In „The... schrijft Dr... Brunner te... Mackay, l... karakter d... verdedigd... voorwerp... opstanding... iemand no... doxie van l... den hooren... geschreven...

In dezen... ontwikkel... tien jaar g... niet meer... een „Bible... verschil m... dan is het... stukken vi... de leer bet... de benoem...

Brunner... men meen... meerde the... gelezen. E... ming, ook... mee is all...

Intussche... bij Brunne... brief waar... van het on... de „aardse... sproken. F... „Onr Failt... graaf. Doo... des „Mees... dat gij uit... geluiden h... ook moet... Woord Go... het geluid... heeft gebro... Doch ik... schrijven... wel bekem... grijpen we... komt, we... formeerde...

Verleider... Dr Hodge... heeft ond... Piper nee... zijn plaats...

Brunner... de perma... echter gro... dan wel a...

Als we... opslaan, n... veel verwi... de gerefor... niets lieve... confession... heeft zelf... gereforme... Luthersch... Princeton... looflijk da... würde der... hebung de... des Prote... fassers, an... gleichwoh... Stellung i... evangelisc... We het... schillighei... doen, ma... belijdenis...